

NORGES HØYESTERETT

Den 11. mai 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-00768-A, (sak nr. 2004/335), sivil sak, anke,

X kommune

(Kommuneadvokaten i X
v/kommuneadvokat Elisabeth Myran
Winsnes – til prøve)

mot

A

(advokat Trygve Staff – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Støle**: Saken gjelder overprøving etter tvistemålsloven kapittel 33 av et vedtak truffet av fylkesnemnda for sosiale saker i Y om å overta omsorgen for en pike som nå er tretten og et halvt år gammel.
- (2) A, født 9. oktober 1966, og B, født 17. august 1963, ble samboere høsten 1990. C ble født 16. juli 1991, da A var i 26. svangerskapsuke. Fødselsvekten var 825 gram, og det var komplikasjoner ved fødselen. Det ble senere konstatert at C hadde en alvorlig grad av cerebral parese med lammelser og nedsatt førllighet i bein, kropp og armer. Hun er i dag rullestolavhengig og har ingen selvstendig gangfunksjon.
- (3) A hadde et langvarig sykehusopphold sommeren 1992. Samboerforholdet ble avsluttet denne sommeren. Z kommune traff 31. august 1992 vedtak etter dagjeldende lov om barnevern § 11 om midlertidig plassering av C utenfor hjemmet. Vedtaket ble etter klage stadfestet av fylkesmannen i Ø 8. september 1992. Ved nytt vedtak 21. oktober 1992 besluttet kommunen tilbakeføring av C til mor.
- (4) Sommeren 1993 flyttet A og C til X. Mor begynte på høyskole for å utdanne seg til sykepleier. C begynte i XX barnehage og gikk her frem til sommeren 1996. Samtidig fikk hun oppfølging i YY habiliteringssenter, og hun fikk jevnlig fysikalsk behandling. Forholdet mellom A og ledelsen ved barnehagen ble etter hvert konfliktfyllt, og det endte med at C ble tatt ut våren 1996. Hun hadde etter dette ikke barnehagetilbud frem til skolestart høsten 1997, og mor ønsket i denne tiden heller ikke kontakt med PP-tjenesten.

(5) Etter flere bekymringsmeldinger fra skolen vinteren 2000 åpnet barneverntjenesten i ZZ undersøkelsessak etter barnevernloven § 4-3. Mor besvarte ikke henvendelser og møtte ikke til møter hun ble innkalt til. Etter hvert ble også den fysikalske behandlingen avbrutt, og samarbeidet med skolen avsluttet. I februar 2002 oversendte X kommune sak til fylkesnemnda med forslag om omsorgsovertakelse for C. Fylkesnemnda traff 26. april 2002 vedtak med slik slutning:

- ”1. **X kommune overtar omsorgen for C f. 16.07.1991, i medhold av bvl § 4 – 12, 1. ledd bokstav a og d.**
- 2. **C plasseres i godkjent forsterket fosterhjem, jfr bvl § 4 – 14 pkt a. Det gis adgang til at C plasseres i institusjon for utredning i inntil 3 måneder før fosterhjemplasseringen.**
- 3. **A gis rett til samvær med C 6 ganger i året à 2 timer, jfr bvl § 4 – 19. Det skal være tilsyn under samværene.”**

(6) Samme dag traff fylkesnemnda vedtak om at B hadde rett til samvær med C fire ganger i året.

(7) C ble 30. april 2002 plassert ved Æ barnevernsenter for utredning. Samtidig ble hun henvist til BUP-Æ for utredning i forhold til psykisk helse og eventuelle relasjonsskader. Etter begjæring fra kommunen traff fylkesnemnda 15. august 2002 vedtak om forlengelse med inntil ett år av plasseringen ved Æ barnevernsenter for undersøkelser og utredning av C. Både dette vedtaket og det opprinnelige hadde som forutsetning at C deretter skulle overføres til forsterket fosterhjem. Oppholdet ved Æ barnevernsenter har imidlertid av ulike grunner blitt forlenget flere ganger, og C er fortsatt der.

(8) A brakte fylkesnemndas vedtak inn for Trondheim tingrett, som 12. november 2002 avsa dom med slik domsslutning:

- ”1. **X kommune overtar omsorgen for C født 16. juli 1991.**
- 2. **A gis rett til samvær med C seks ganger i året á seks timer. Det kan bestemmes at det skal være tilsyn under samværene.”**

(9) A anket tingrettens dom til Frostating lagmannsrett, som 20. desember 2003 avsa dom med slik slutning:

”Fylkesnemndas vedtak oppheves.”

(10) Dommen ble avsagt under dissens. En av de fagkyndige meddommere stemte for at vedtaket om omsorgsovertakelse skulle opprettholdes.

(11) X kommune har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Det er for Høyesterett oppnevnt to sakkyndige, psykiater Michael Setsaas og psykiater Dagfinn Eide. De sakkyndige ble bedt om å vurdere Cs omsorgsbehov og mors omsorgsevne i forhold til C ved eventuell tilbakeføring. Setsaas og Eide har avgitt en felles skriftlig erklæring, og Setsaas har møtt under ankeforhandlingen og besvart spørsmål fra retten og prosessfullmektigene. A og en rekke vitner har forklart seg ved bevisopptak til bruk for Høyesterett, og det er fremlagt enkelte nye dokumenter. Ankeforhandling har vært berammet flere ganger, men blitt utsatt etter begjæring fra ankemotparten.

- (12) Den ankende part –X kommune – har i hovedsak anført:
- (13) C har fra fødselen av vært et barn med store hjelpebehov. Da fylkesnemnda for sosiale saker i Y i april 2002 vedtok å overta omsorgen for C, var vilkårene for inngrep etter barnevernloven § 4-12 oppfylt. Situasjonen kunne ikke avhjelpes ved hjelpetiltak, noe forhistorien klart viste. A hadde gjennom lang tid vist en manglende vilje og evne til nødvendig samarbeid med skole og sosialt hjelpeapparat for øvrig.
- (14) Plassering utenfor hjemmet var påkrevet for å ivareta Cs elementære behov for oppfølging. Hun har etter omsorgsovertakelsen hatt en positiv utvikling. A har også i dag problemer med å innrette sin atferd etter hva som tjener Cs interesser, slik det må kreves av en ansvarlig voksen person. Det er ikke tilstrekkelige holdepunkter for at mors omsorgsevne har bedret seg nevneverdig, og grunnlaget for fortsatt omsorgsovertakelse er derfor til stede.
- (15) Tingretten har truffet en riktig avgjørelse ut fra hensynet til Cs beste. Lagmannsrettens flertall har ikke i tilstrekkelig grad vektlagt at mor selv er behandlingstrengende. Det er for enkelt når mors manglende samarbeid med hjelpeapparatet er forklart som et posttraumatisk stressyndrom, skapt av konfrontasjoner med barneverntjenesten langt tilbake i tid.
- (16) Saken står i en annen stilling for Høyesterett enn for lagmannsretten. C gir ikke lenger uttrykk for ønske om å bli tilbakeført til mor, men vil fortsatt bo på Æ barnevernsenter med sikte på flytting til fosterhjem . Dette er et standpunkt som hun har fastholdt konsekvent i godt over ett år. Når Høyesterett skal vurdere spørsmålet om omsorgsovertakelse ut fra situasjonen i dag, må dette tillegges betydelig vekt.
- (17) Det er enighet om at mor skal ha rett til samvær, men også Cs interesser må ivaretas, og omfanget av samværet vil måtte tilpasses etter hvert som forholdet til mor blir normalisert. En samværsordning som fastsatt av tingretten er balansert og bør stadfestes av Høyesterett.
- (18) X kommune har nedlagt slik påstand:
- ”Trondheim tingretts dom av 12. november 2002, stadfestes.”**
- (19) Ankemotparten – A – har i hovedsak anført:
- (20) Lagmannsrettens dom er riktig i sitt resultat, og A slutter seg i det vesentlige til flertallets begrunnelse.
- (21) Av de alternativer som foreligger, vil opphevelse av omsorgsvedtaket og tilbakeføring til mor på sikt være til Cs beste. A har tilstrekkelig omsorgsevne. Kommunens argumentasjon har som forutsetning at mor er så vanskelig å samarbeide med at hun ikke vil kunne gi C forsvarlig fremtidig omsorg. Dette bestrides. Kommunen har i for stor grad vektlagt uheldige enkeltepisoder som ikke gir grunnlag for negative slutninger om mors omsorgsevne i dag. Cs motvilje mot tilbakeføring er først kommet til uttrykk i den senere tid. Det må antas at hennes endrede standpunkt skyldes påvirkning fra personer i

hjelpeapparatet, og hun er ikke så festnet i en selvstendig oppfatning på dette punkt at det er grunn til å frykte for at tilbakeføring vil medføre problemer på sikt.

- (22) Lagmannsretten har riktig lagt til grunn at mor har hatt ønske om å integrere C både i skole og i forhold til sosialt hjelpeapparat for øvrig. Det erkjennes at hun har gått for langt ved enkelte anledninger overfor enkeltpersoner, men intensjonen har hele tiden vært å få etablert en god tilværelse for C. Fra perioden før X kommune overtok omsorgen, er det rikelig med eksempler på at personer i det eksterne hjelpeapparatet har anerkjent mors vilje og evne til samarbeid.
- (23) Omsorgsovertakelsen våren 2002 representerte et klart regimeskifte. Forholdet til hjelpeapparatet ble preget av konflikter uten at dette ensidig kan bebreides mor. Om omsorgen tilbakeføres, er det grunn til å tro at samarbeidet igjen vil fungere tilfredsstillende. Det er enighet om at Cs hjelpebehov er så stort at mor ikke kan makte oppgavene alene. Men også om omsorgsovertakelsen opprettholdes, vil det være nødvendig å involvere flere voksenpersoner, ved etablering av avlastningshjem og på annen måte.
- (24) Oppholdet ved Æ behandlingssenter var ment å vare i tre måneder, men har nå vart i tre år. Den familien som C har hatt kontakt med i den senere tid med sikte på fosterhjemsplassering, er fortsatt ikke godkjent av kommunen. Både det biologiske prinsipp og hensynet til barnets beste tilsier at C nå bør tilbakeføres til mor.
- (25) Subsidiært bør mor ha rett til vesentlig mer samvær med C enn det som er fastsatt i tingrettens dom. Mor er bosatt i Z, og det er også av praktiske grunner nødvendig å legge til rette for helgesamvær.
- (26) A har nedlagt slik påstand:

”Prinsipalt:

Lagmannsrettens dom stadfestes.

Subsidiært:

A gies rett til samvær med C, f. 16.07.1991, én gang hver måned fra lørdag kl. 08.00 til søndag kl. 20.00.”

- (27) *Jeg er kommet til et annet resultat enn lagmannsretten og mener at vilkårene for å opprettholde omsorgsvedtaket er til stede, og at vedtaket bør opprettholdes.*
- (28) Saken gjelder som nevnt prøving av fylkesnemndas vedtak om å overta omsorgen for C etter barnevernloven § 4-12. De alminnelige vilkår for omsorgsovertakelse er behandlet i en rekke avgjørelser av Høyesterett, senest i Rt. 2004 side 1683, avsnittene 30 og 31.
- (29) Vurderingen i forhold til barnevernloven § 4-12 skal skje ut fra forholdene slik de fremstår på domstidspunktet. Det ligger i dette at det ikke er nødvendig å ta stilling til om vilkårene for omsorgsovertakelse forelå da fylkesnemnda traff sitt vedtak våren 2002. Når dette er situasjonen, er det enn mindre foranledning til å gå inn på situasjonen da Z kommune midlertidig overtok omsorgen for en kortere periode sommeren 1992. Men jeg finner grunn til å tilføye at mors livssituasjon på dette tidspunkt var meget vanskelig etter

en tidligfødsel med komplikasjoner, konstatering av cerebral parese hos C og samlivsbrudd med barnets far.

- (30) Fylkesnemnda fant i april 2002 at vilkårene etter barnevernloven § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav d var oppfylt, og at det var nødvendig å overta omsorgen. Tingretten, som var satt med fagkyndige meddommere, kom til samme resultat ut fra en vurdering av forholdene på domstidspunktet i november 2002. Den bærende begrunnelsen lyder slik:

”... Det er alvorlige mangler ved mors omsorg overfor C ved at mor har hatt store samarbeidsproblemer og til dels en fiendtlig holdning til hjelpeinstanser som C alltid vil måtte forholde seg til. Det vil være svært skadelig for C dersom hun av lojalitet til mor adopterer disse holdninger. I sine konflikter med omverdenen har mor ikke skjernet C, men fullt og helt involvert C. ... Mor har ikke hatt innsikt i og forståelse for Cs behov på det psykologiske plan.”

- (31) Også lagmannsretten la til grunn at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt da fylkesnemnda traff sitt vedtak. Men flertallet mente at situasjonen var en annen på domstidspunktet i desember 2003, og viste til at mor hadde sagt seg villig til å søke behandling hos psykolog, samt til Cs klart uttalte ønske om å få bo sammen med mor.
- (32) Når jeg skal ta stilling til om vilkårene for å opprettholde omsorgsvedtaket er oppfylt i dag, tar jeg utgangspunkt i Cs situasjon. Intellektuelt er hun en velfungerende pike med evner godt innenfor normalområdet. Men hun er fysisk funksjonshemmet i betydelig grad og derfor sterkt hjelpetrengende. C har altså spesielle omsorgsbehov, og det vil være tilfellet også i årene fremover. Om dette heter det i de sakkyndiges skriftlige erklæring til Høyesterett:

”Hjelpebehov.

C har et åpenbart og betydelig hjelpebehov i fremtiden. Dette omfatter en rekke områder:

- . fysisk trening ved fysioterapeut
- . praktiske hjelpemidler
- . tilpasset bolig, hjelp med ADL-funksjoner
- . spesiell pedagogisk hjelp og veiledning,
- . behov for varme, omsorg og grensesetting,
- . forutsigbarhet fra omsorgspersoner
- . ekstra skoleressurser
- . medisinsk og psykiatrisk behandling og veiledning”

- (33) Med dette som bakgrunn ser jeg først på den omsorgssituasjon C vil få om hun tilbakeføres til mor. Slik saken er opplyst for Høyesterett, må jeg legge til grunn at A over tid har vist en mangelfull evne til positivt samarbeid med det sosiale hjelpeapparatet. Det har funnet sted en gradvis utvikling til det verre i tiden frem mot omsorgsovertakelsen våren 2002. Ikke minst har dette kommet til uttrykk overfor skolen, der forholdet til Cs lærer til tider har vært svært tilspisset. En konsekvens av mors holdning har vært hyppige personutskiftninger i deler av støtteapparatet. Videre var det klart uheldig at det gikk bortimot et halvt år etter omsorgsovertakelsen før mor møtte til samtaler.
- (34) Det haltende samarbeidet med barnevernet og øvrige hjelpeapparat har for det første ført til at C ikke har fått den faglige oppfølging som er grunnleggende viktig for hennes fysiske og psykiske utvikling. Det synes å være et gjennomgående trekk hos mor at hun lett føler seg krenket når hun møtes med motforestillinger. Hennes handlingsmønster med

å involvere datteren i konflikter med andre omsorgspersoner har også hatt negativ innvirkning på Cs forhold til disse, og må antas å ha medvirket til en mistenksomhet i forhold til voksne.

- (35) At A har ment å ivareta Cs interesser på beste måte ut fra situasjonen slik hun opplevde den, er det ikke grunn til å betvile. Men i vurderingen av mors omsorgsevne i forhold til Cs spesielle behov for faglig oppfølging, finner jeg ikke å kunne tillegge dette selvstendig betydning.
- (36) De sakkyndige har gitt uttrykk for tvil med hensyn til spørsmålet om mor kan sies å ha en tilstrekkelig omsorgsevne for å kunne imøtekomme Cs fremtidige behov. Om dette uttaler de:
- ”... De sakkyndige er usikre på dette, selv om det ikke foreligger en klar diagnostisk konklusjon er de sakkyndige bekymret for A’s grunnleggende paranoiske holdning som tidligere anses å ha vært til hinder for C’s beste. Spesielt er de sakkyndige bekymret for A’s sviktende evne til godt og konstruktivt samarbeid med andre instanser om C’s fremtidige hjelpe- og omsorgsbehov. De sakkyndige har ikke fått frem sikre og klare holdepunkter for at dette skulle kunne bedre seg vesentlig. Hun går i psykiatrisk/psykologisk behandling, men har nektet å gi de sakkyndige innsyn i dette. De sakkyndige antar etter dette at behandlingen ikke har gitt vesentlig bedring av A’s forutsetninger for å dra omsorg for datteren C.”**
- (37) Setsaas har i sin muntlige forklaring for Høyesterett presisert at det ikke er holdepunkter for at mor generelt mangler omsorgsevne. Det er sammenhengen mellom det de sakkyndige har betegnet som en grunnleggende paranoisk holdning knyttet til denne saken, og kravet til samarbeidsevne ut fra Cs uttalte hjelpebehov over tid, som ligger til grunn for tvilen.
- (38) Det de sakkyndige her fremhever, må etter mitt syn veie tungt ved avgjørelsen. I det materialet som er fremlagt for Høyesterett, er det ikke sikre holdepunkter for å konstatere at mors omsorgsevne har bedret seg vesentlig, og hun har altså ikke villet gi de sakkyndige et mer konkret grunnlag for å bedømme progresjonen i den terapeutiske behandling som har pågått, og som ikke er avsluttet.
- (39) Dette må sammenholdes med opplysningene om at C har hatt en meget gunstig personlighetsmessig utvikling så vel fysisk som psykisk i den tiden hun har vært på Æ barnevernsenter.
- (40) Jeg er etter dette kommet til at vilkårene for omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 første ledd bokstavene a og d er oppfylt. De forhold jeg har fremhevet, taler også for at det vil være til Cs beste at hun fortsatt er under barnevernets omsorg. Men dertil kommer at C etter at hun ble kjent med utfallet av ankebehandlingen i lagmannsretten, klart har gitt uttrykk for at hun ikke vil tilbakeføres til mor. Hennes ønske er å bli værende på Æ barnevernsenter med sikte på overføring til fosterhjem. På bakgrunn av de sakkyndiges skriftlige erklæring og Setsaas` supplerende forklaring i skranken, må jeg legge til grunn at Cs holdning i lang tid har vært entydig og konsekvent. Dette standpunktet har hun begrunnet med at hun savner respekt fra mor for sin situasjon og de valg hun gjør. C er nå snart fjorten år, og hennes mening må tillegges vekt, jf. barnevernloven § 6-3 første ledd annet punktum.

- (41) Saken står altså på dette punkt i en annen stilling enn for lagmannsretten. Selv om Cs eget ønske ikke er avgjørende for mitt standpunkt, inngår det som et moment i min samlede vurdering av om det er grunnlag for å opprettholde omsorgsvedtaket ut fra situasjonen i dag. For mor, som altså selv fortsatt er behandlingstrengende, ville det være en betydelig tilleggsutfordring å overta omsorgen i strid med Cs klart uttalte ønske. C er i en sårbar alder, og flytting fra Æ til mor i Z på slike premisser ville være klart uheldig.
- (42) Jeg tilføyer at C i den senere tid har fått god kontakt med sin far. Frem til omsorgsovertakelsen var det ingen kontakt, noe som i hvert fall delvis må tilskrives et motsetningsforhold mellom foreldrene. Tilbakeføres omsorgen til mor nå, er det fare for at Cs ønske om fortsatt samvær med far vil kunne vanskeliggjøres.
- (43) Min konklusjon er at vilkårene for å opprettholde omsorgsovertakelsen foreligger, og at dette også er nødvendig ut fra den situasjon C befinner seg i.
- (44) Avslutningsvis bemerker jeg at det er enighet om at Æ barnevernsenter ikke er noe egnet sted for C på sikt. Oppholdet har allerede vart betydelig lengre enn man opprinnelig tok sikte på. Det hadde vært ønskelig at det på dette tidspunkt hadde foreligget endelig avklaring omkring spørsmålet om kommunens godkjenning av besøksfamilien som fosterhjem. Kommunen har opplyst at det tas sikte på å få etablert godkjent fosterhjem i samråd med Æ barnevernsenter i løpet av sommeren, og at C fortsatt skal ha et avlastningstilbud fra barnevernsenteret.
- (45) Det gjenstår å ta stilling til omfanget av mors samværsrett, jf. barnevernloven § 4-19. Bestemmelsen bygger på at foreldre og barn har gjensidig rett til samvær, og kommunen har ikke bestridd at mor skal ha samvær med C. Det er ikke tvil om at mor har vært og er en person som står henne svært nær. At C i den senere tid har vært noe negativ til samvær med mor, må etter mitt syn klart sees i sammenheng med den uavklarte omsorgssituasjonen.
- (46) Spørsmålet om tilsyn under samvær og omfanget av dette har jeg funnet vanskelig. Kommunen har bedt om at tingrettens dom stadfestes også på dette punkt, noe som innebærer samvær seks ganger i året à seks timer og da slik at barneverntjenesten kan bestemme at det skal være tilsyn under samværene. Jeg har forståelse for mors ønske om mer omfattende samvær, inklusive helgesamvær. Under en viss tvil er jeg blitt stående ved at tingrettens dom bør stadfestes. Men jeg understreker at det samværet som fastsettes av Høyesterett, er et minimumssamvær, og at det forutsettes at barneverntjenesten løpende vurderer både utvidet samvær og behovet for å opprettholde tilsyn.
- (47) Jeg stemmer for denne

D O M :

Tingrettens dom stadfestes.

- (48) Dommar **Utgård:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med førstvoterande.
- (49) Dommer **Gussgard:** Likeså.
- (50) Dommer **Coward:** Likeså.
- (51) Dommer **Aasland:** Likeså.
- (52) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Tingrettens dom stadfestes.

Riktig utskrift bekreftes: